

339.9.477.52:327.5

Ключові слова: еволюція, дипломатія, торговельно-економічне співробітництво, міжнародні відносини, міжпарламентські контакти.

Питання дипломатичних відносин між Україною та Японією розглядається в наукових роботах як українських, так і зарубіжних вчених, а саме: Балдін Л.В., Борєєв І., Демидова Л.А., Дергачова В.А., Євдокімов А.І., Корнілов М., Панкратьєва Н. та інших, проте їх думки часто неоднозначні та потребують додаткового вдосконалення, але не всі питання були вирішені. Розглядаються найважливіші показники і критерії дипломатичних та економічних відносин між цими двома країнами.

Суверенна Україна після проголошення незалежності стала повноправним суб'єктом міжнародних відносин. Державна незалежність України була визнана Японією 28 грудня 1991р., а дипломатичні відносини між державами було встановлено 26 січня 1992 р. Політичні зв'язки розвивалися досить мляво, зустрічі політичних лідерів не мали принципового значення для інтенсифікації політичних та економічних відносин. Перший візит Президента України до Японії, що відбувся в 1995 р., не був закріплений обміном офіційними делегаціями на вищому рівні, але заклав міцні політичні підстави співробітництва між Україною та Японією лише задекларував прагнення України і Японії до взаємного співробітництва. Основний підсумок, проведених у Токіо зустрічей і переговорів – підписаний 23 березня 1995 р. Л.Д. Кучмою та Прем'єр-міністром Т.Ф. Мураяма – «Спільна заява України та Японії», яка стала фундаментом для якісно нового рівня українсько-японських відносин [1].

Починаючи з 80-90-х рр. стала проявлятися тенденція до вивозу капіталу за межі країни, у тому числі в країни Європи. До початку ХХІ століття, незважаючи на відсутність стійких тенденцій до зростання національної економіки відбувається подальше збільшення інтересу японських підприємців до інвестування капіталу в країни Східної Європи, в тому числі в Україну, що і стало спостерігатися в останні роки.

Торговельно-економічне співробітництво вважається пріоритетним у спектрі двосторонніх відносин. Наприкінці 1994 р. в структурі Японської федерації економічних організацій "Кейданрен" (з травня 2002 р. – Японська федерація бізнесу) було створено Комітет ділового співробітництва з Україною. Засновниками Комітету виступило близько 30 зацікавлених у співробітництві з Україною великих компаній. З огляду на існуючі високі політичні та фінансові ризики в Україні, провідні японські корпорації віддають перевагу проектам в Україні лише за умови отримання державних гарантій або кредитування спільних проектів з провідними українськими корпораціями, які мають стабільний кредитний рейтинг. Такими корпораціями в першу чергу є «Укрзалізниця», «Укравтодор», «Укртелеком», «Турбоатом», «Нафтогаз України» [1].

Міжпарламентські контакти між Японією та Україною почалися з 1995 р., коли в ході установчих зборів групи депутатів японського Парламенту було прийнято рішення про створення Асоціації японсько-української дружби, а також затверджено її статут і регламент.

У 1995 р. японська сторона включила Україну в Національну систему генеральних преференцій (GSP), відкрила кредитування японського експорту в Україну, 28 грудня 1995 р. були підписані кредитні угоди з Ексімбанком Японії (нині Японський банк міжнародного співробітництва), згідно з якими Японія зобов'язується надати Україні два кредити – 50-мільйонний експортний кредит і 150 – млн. реабілітаційний кредит, загальним обсягом 200 млн. дол.[1;2].

Міжурядову кредитну угоду про надання позики в сумі 19 млрд. ієн на реконструкцію Державного міжнародного аеропорту "Бориспіль" було підписано 29 березня 2005 р. в Києві. Цей проект є першим у рамках програми "Офіційна допомога розвитку" Уряду Японії. Кредитно-фінансова співпраця в рамках цієї програми дозволить на вигідних умовах залучати фінансові ресурси Японського банку міжнародного співробітництва для реалізації найбільш пріоритетних інфраструктурних проектів в Україні [2].

Перспективний проект в енергетичній сфері було розпочато 11 травня 2006 р., коли в Токіо корпораціями «Symomito» і «Mitsubishi Industries» були укладені контракти з промислово-фінансовою групою «Індустріальний Союз Донбасу» (ІСД) про постачання Алчевському металургійному заводу двох газових парогенераторів для теплової електростанції (ТЕС). Завдяки новітнім японським технологіям у якості палива передбачається використовувати доменний і конверторний гази цього підприємства і газові викиди розташованого поруч Алчевського кок-

сохімічного заводу. Зазначені енергоблоки виготовлено на підприємствах промислової компанії «Mitsubishi Industries» і у 2008 р. поставлено до України. Завдяки впровадженню новітніх технологій, планується щорічно виробляти 600 МВт електроенергії без закупівлі природного газу та енергетичного вугілля, а також скоротити викиди вуглекислого та інших озоноруйнуючих газів на 1,4 млн. тонн щорічно, що сьогодні є серйозним фактором забруднення атмосфери в густанаселеному районі.

Реалізація цього проекту стане практичним втіленням домовленостей Президента України та прем'єр-міністра Японії, зафіксованих 21 липня 2005 р. в Токіо в Спільній заяві про нове партнерство в XXI столітті з реалізації Проектів спільного впровадження на основі механізмів Кіотського протоколу. Україна як країна, що ратифікувала Кіотський протокол зобов'язується зменшити викид в атмосферу вуглекислого газу і п'яти інших газів, що викликають парниковий ефект і внаслідок цього глобальне потепління.

Японія передала Україні 164 тис. доларів у рамках програми безоплатної допомоги «Kusaponе» – ця грантова допомога є внеском Японії в поліпшення медичної допомоги дітям, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, значну частину отриманої суми планується витратити на придбання сучасних діагностичних приладів. Японія також готова фінансувати будівництво мосту через Південний Буг, вартість будівництва сягає 400 мільйонів доларів США, які уряд Японії надасть у вигляді кредиту. Перспективні інвестиційні українсько-японські проекти і в таких галузях, як транспорт та енергетика [3].

Кілька прикладів спільних підприємств України і Японії: перший – реалізація на Закарпатті першого великого інвестиційного проекту японською корпорацією "Jadzaki" з випуску електрокабелів для провідних автобудівельних компаній Європи. Вартість інвестиційного проекту «Jadzaki Україна» – 31 млн. 700 тис. євро. Корпорація «Jadzaki» є однією з найбільших в Україні виробників автокабельної продукції і співпрацює зі світовими автомобільними корпораціями «Opel», «Peugeot», «Toyota».

Другий спільний проект, в результаті якого з'явилось спільне українсько-японське підприємство – співпраця між промислово-інвестиційним холдингом "Богдан" та японською корпорацією «Isuzu» з виробництва в Україні пасажирських автобусів. Сьогодні автобуси марки "Богдан" добре відомі не тільки на території України, але і в Росії, Вірменії, Казахстані та Чехії.

ЗАТ «Автомобільна компанія Isuzu, Україна» – спільне підприємство, створене 28 квітня 2006 р. українською корпорацією Богдан та японськими компаніями ISUZU MOTORS LIMITED і Sojitz для реалізації автобусів "Богдан" та вантажівок Isuzu в Україні та за кордоном. Створювалося це підприємство в Україні через "Jadzaki Європа" - дочірнє підприємство японської компанії в Німеччині. 50% статутного капіталу нової компанії належить українській корпорації Богдан, 30% – японській компанії Isuzu і 20% – Sojitz. Партнерство, що почалося в 1999 р., з кожним роком набирає обертів [4; 5].

Японський Bank of Tokyo Mitsubishi UFJ Ltd має намір відкрити представництво в Україні, зокрема, для організації позик для Міністерства транспорту та зв'язку України. Банк цікавить, крім позик для Мінтрансу зв'язку, організація синдикованих кредитів для фінансових установ у японської ієні і консультування японських автовиробників. З березня 2007 р. цей банк веде переговори з Мінтрансу зв'язку про кредитування будівництва дороги Луганськ-Львов.

Довга плідна співпраця в рамках міжнародного проекту Космотрас між українськими підприємствами – заводом "Южмаш" та КБ "Південне" та японськими компаніями "Symimoto" та "Toshiba" зробило можливим запуск української конверсійної ракети "Дніпро" японського експериментального супутника "Kirari", а також допоміжного супутника. З 1978 р. це був перший запуск японського супутника, що здійснювався з використанням ракети іноземного виробництва [3; 5].

В Україні активно працюють представництва провідних торгових домів Японії: «Symimoto», «Itochu», «Mitsui», «Marubeni», «Mitsubishi» і «Codjitz», а також торговельні представництва провідних автомобілевиробників - «Isuzu», «Nissan Motors» і «Honda Motors», один з найбільших виробників тютюнової продукції в Україні «Japan Tobacco International», швейцарська філія, яка вкладала близько 50 млн. дол. в підприємство з виробництва сигарет в Кременчуці.

Глобальна економічна криза надає негативний вплив на двосторонню торгівлю; товарообіг в 2009 р. знизився на 4,2 рази в порівнянні з 2008 р. і склав 689.69 млн. дол. США. Торгівельний баланс склав 467,36 млн. дол. США. Зменшення двосторонньої торгівлі обумовлене ско-

роченням японського імпорту на 80%, або 2 323.17 млн. дол. США до рівня 578.53 млн. доларів США. Однією з причин є економічна і банківська кризи в Україні, в результаті яких відбулося значне падіння попиту і купівельної спроможності українського населення.

Український експорт в 2009 р. залишився практично на рівні 2008 р. з незначним зниженням в 3,92% або 4,54 млн. дол. США і склав 111,16 млн. дол. США у зв'язку з появою нових груп товарів на експорт [див.табл.1].

Таблиця 1

Двосторонній товарообіг між Україною та Японією у 2005-2009 рр. (Міл. дол. США)

Рік	2005	2006	2007	2008	2009
Товарообіг	630,2	947,2	1497,3	2,902	689,7
Експорт	82,0	98,68	91,04	115,7	111,2
Імпорт	548,2	848,6	1406,2	2,786	578,5
Баланс	-466,2	-750,0	-1315,2	-2,670	-467,4

Таблиця складена автором з матеріалу [4].

Основні товари експорту України до Японії у попередніх роках - феросплави, сировина алюмінію, титан, молочні продукти. В 2009 р. Україна поновила експорт зерна, зокрема пшеницю (4,53 млн. дол. США або 4,1%), кукурудзу (43,22 млн. дол. США або 38,9% від загального об'єму експорту), ячмінь (майже 20,66 млн. дол. США або 18,6%), алюмінієву сировину (13,38 млн. дол. США або 12% від загального об'єму експорту у Японію). Серед інших основних експортних товарів – машини для обробки металів (11,78 млн. дол. США або 10,6%), феросплави (6,84 млн. дол. США або 6,1%), пшениця (4,53 млн. дол. США або 4,1%), і титанова продукція (1,16 млн. дол. США або 1,0 %).

Об'єм експорту автомобілів з Японії в січні 2010 р. виріс на 45,6% - до 340 тис. 421 одиниць. У грошовому вираженні об'єм експорту автомобілів (з врахуванням експорту запчастин) з Японії в січні 2010 р. виріс на 73,1% – до 9,64 млрд. дол. США. При цьому об'єм експорту легкових автомобілів в січні 2010 р. збільшився на 50,7% - до 301 тис. 992 одиниць, експорт вантажівок - на 28% – до 31 тис. 205 одиниць, а об'єм експорту автобусів знизився на 20,9% – до 7 тис. 224 одиниць. Структура експорту: транспортні машини, автомобілі, мотоцикли, електроніка, електротехніка, хімікати [див.табл.2].

Таблиця 2

Основні товари експорту України до Японії у 2008-2009 рр.

Сировинні товари	2008 р., млн.шт. США	% загально- го б'єму експорту	2009 р., млн. шт. США	% загаль- ного б'єму експорту	Динамі- ка, млн. шт. США	% з 2008 по 2009р.
Пшениця	0,00	0,00	4,53	4,07	4,53	0,00
Алюмінієва сировина	15,96	13,79	13,38	12,03	-2,58	83,84
Молочні вироби (молоко)	19,61	16,95	0,00	0,00	-19,61	0,00
Водень, інертні гази та інші неметали:	6,32	5,46	2,31	2,08	-4,01	36,51
Кукурудза	0,00	0,00	43,22	38,88	43,22	0,00
Титан та титанові вироби	21,08	18,22	1,16	1,04	-19,92	5,50
Феросплави:	34,85	30,12	6,84	6,15	-28,02	19,61
Машини (у тому числі преси) для кування металу	0,72	0,63	11,78	10,60	11,05	0,00
Залізо в болванках, злитках або інших первинних формах	14,16	12,24	0,00	0,00	-14,16	1,00
Ячмінь	0,00	0,00	20,66	18,58	20,66	0,00
Залізні руди та концентрати	0,00	0,00	3,82	3,43	3,82	1,00

Таблиця складена автором з матеріалу [4].

Японський імпорт до України у 2009 р. значно скоротився. Постачання легкових автомобілів скоротилося на 86,7% і склало 298.19 млн. дол. США. Імпорт автозапчастин впав на 60% до 28.04 млн. дол. США. Імпорт тракторів і вантажних автомобілів зменшився на 93,4% і 89,2% відповідно до рівня 3,13 і 3,16 млн. дол. США, у зв'язку із скороченням об'єму інвестицій у будівництво і розвиток гірничодобувної промисловості. Імпорт електронних інтегральних схем і мікромодулів збільшився в 1,7 рази і склав 6,64 млн. дол. США [див. табл. 3].

Структура імпорту: машини й устаткування, паливо, хімікати, сировина. Основні сектори народного господарства: сфера послуг 72%, промисловість 26,5%, сільське господарство 1,4%.

Таблиця 3

Основні товари імпорту з Японії до України у 2008-2009 рр.

Сировинні товари	2008 р., млн. шт. США	% загаль- ний об'єм експорту	2009 р., млн. шт. США	% загаль- ний об'єм експорту	Динаміка, млн. шт. США	% з 2008 по 2009 р.
Пасажи́рські та ванта- жні автомобілі	2 240,03	77,20	298,19	51,54	-1 941,84	13,31
Бульдозери	47,64	1,64	3,13	0,54	-44,51	6,57
Шини	40,33	1,39	17,90	3,09	-22,43	44,39
Мотоцикли	18,55	0,64	4,33	0,75	-14,22	23,33
Медичне устаткування	73,71	2,54	15,10	2,61	-58,61	20,49
Радіо та ТВ обладнання	16,39	0,56	5,02	0,87	-11,37	30,63
Ліки, фармацевтичні продукти	13,66	0,47	14,58	2,52	0,91	106,69
Двигуни внутрішнього згорання	47,96	1,65	12,16	2,10	-35,81	25,35
Електронні інтегральні схеми та електронні мікромодулі	3,95	0,14	6,64	1,15	2,69	168,20

Таблиця складена автором з матеріалу [5].

Не дивлячись на кризу сума японських прямих іноземних інвестицій до України збільшилася на 57%, або на 43 млн. дол. США в порівнянні з 2008 р. і склала 118 млн. дол. США. Найбільший об'єм японських інвестицій у сфері торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів, які склали 67.67 млн. дол. США. Інвестиції в українську промисловість у 2009 р. склали 50.35 млн. дол. США або 42,6% від їх загального об'єму [див.табл.4].

Таблиця 4

Японські інвестиції до України (млн. дол. США)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	9 міся- ців 2009
Чистий приплив	0,94	-0,002	-0,13	9,00	29,96	-3,60	17,78	4,92	14,20	43,00
Усього	2,88	2,88	2,75	11,74	41,70	38,10	55,88	60,80	75,00	118,00

Таблиця складена автором з матеріалу [6].

Висновки: дипломатичний розвиток українсько-японських зв'язків в економічній сфері досі стримується низкою суттєвих чинників. Серед них: недостатня довіра з боку японського партнера до України, як до країни можливих інвестицій, що базується на сприйнятті японцями реалій нашого суспільного життя з точки зору оцінки політичної і економічної ситуації в країні, мовний бар'єр, особливості японського бізнес-етикету і національної психології та інші специфічні стримуючі фактори культурного або психологічного характеру, що не мають безпосереднього відношення до оцінки японцями політичних чи економічних реалій України [7].

Торговельно-економічне співробітництво вважається пріоритетним у спектрі двосторонніх відносин. Провідні японські корпорації віддають перевагу проектам в Україні за умови отримання державних гарантії або кредитування спільних проектів з провідними українськими корпораціями. Такими є «Укрзалізниця», «Укравтодор», «Укртелеком», «Турбоатом», «Нафто-

газ України». Японський Bank of Tokyo Mitsubishi має намір відкрити представництво в Україні, для організації позик для Міністерства транспорту та зв'язку.

Глобальна економічна криза надає негативний вплив на двосторонню торгівлю. Зменшилася двостороння торгівля, яка обумовлюється скороченням японського імпорту на 80%. Український експорт в 2009 р. залишився практично на рівні 2008 р. з незначним зниженням. Незважаючи на кризу сума прямих іноземних інвестицій до України збільшилася на 57%.

Аргументи на користь розвитку співпраці з Японією: 1) Японія – друга за об'ємом ВВП економіка світу; 2) Одна з самих технологічно розвинених країн світу; 3) Останніми роками спостерігається стійка тенденція до вивозу капіталу за межі країни, в т.ч. в країни Європи; 4) Збільшується інтерес японських підприємців до інвестування капіталу в країни Східної Європи, в т.ч., і до України.

Багато українських компаній досить успішно розвивають взаємовигідну співпрацю з Японією, що особливо помітно в таких областях як імпорт автомобілів японського виробництва, аудіо- і відеотехніки, медичного устаткування, кондиціонерів і багато чого іншого [7].

Література:

1. Балдин Л.В. Міжнародні економічні відносини / Л.В. Балдин. – М.: Юніти, 2006. – 315 с.
2. Демидова Л.А. Японська економіка / Л.А. Демидова // Світова економіка та міжнародні відносини. – М., 2006. – 452 с.
3. Економіка Японії. Японія в міжнародних економічних відносинах/ сб. науч. тр / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ereport.ru
4. Статистична інформація / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.trademap.org
5. Японія – економіка і права / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.japan.polpred.ru
6. "Японские новости" в культурном пространстве Украины / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.japanese-page.kiev.ua
7. Статистика Японської економіки / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.quote.rbc.ru

Аннотация

ЭВОЛЮЦИЯ УКРАИНСКО-ЯПОНСКИХ ЭКОНОМИКО-ДИПЛОМАТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

Крупка М.О., аспирантка

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

Рассмотрено торгово-экономическое сотрудничество, которое считается приоритетным в спектре двусторонних отношений. Развитие украинско-японских отношений в экономической сфере до сих пор сдерживается рядом существенных причин. Среди них: недостаточное доверие со стороны японского партнера к Украине как к стране возможных инвестиций, низкая оценка политической и экономической ситуаций в стране, языковой барьер, а также другие специфические удерживающие факторы. Проанализированы изменения в дипломатических и экономических отношениях и их эволюцию. Обоснована необходимость учитывать особенности и аргументы в пользу сотрудничества с Японией.

Ключевые слова: эволюция, дипломатия, торгово-экономическое сотрудничество, международные отношения, межпарламентские контакты.

Summary

THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN-JAPANESE ECONOMIC AND DIPLOMATIC RELATIONS

Krupka M.O., post-graduate student

V.N. Karazin Kharkiv National University

Trade and economic co-operation is considered which is considered pre-emptive in the spectrum of bilateral relations. Development of Ukrainian-Japanese attitudes in economical domain manages to stay so far beside essential reasons. Among them: insufficient trust on the part of Japanese partner to

Ukraine, as to the country of possible investments, low evaluation of political and economical situation in the country, language barrier, and other specific retentive factors. Changes in diplomatic and economical attitudes and their evolution are analysed. Necessity is justified to take into account features and arguments for the benefit of cooperation with Japan.

Key words: evolution, diplomacy, trade and economic cooperation, international attitudes, parliamentary contacts.

10.03.2010р.

© . . . , 2010 C.O.,